

Overzicht activiteiten: Academische Werkplaats 'Sociale relaties en Gehechtheid'

2023

ACADEMISCHE WERKPLAATS

Bartiméus:

- 1 Het kennisgebied sociale relaties en gehechtheid
- 2 De Academische Werkplaats 'Sociale relaties en Gehechtheid'
- 3 Projecten en samenwerkingsverbanden en innovaties
- 4 Activiteiten Academische Werkplaats 'Sociale relaties en Gehechtheid'
- 5 Presentaties en Scholing
- 6 Supervisie, consultatie en werkgroepen
- 7 M-these/ scripties
- 8 Overige activiteiten
- 9 Bijzondere leerstoel
- 10 Tot slot
- 11 Samenwerking

1. Het kennisgebied sociale relaties en gehechtheid

Bartiméus en de Vrije Universiteit Amsterdam werken sinds 2001 intensief en structureel samen op het terrein van onderwijs en onderzoek voor mensen met visuele en visuele en verstandelijke beperkingen. Sinds 2009 gebeurt dit binnen het kader van een convenant tussen Bartiméus en de Faculteit der Gedrags- en Bewegingswetenschappen, sectie Ontwikkelingspedagogiek. Deze sectie heeft een goede nationale en internationale reputatie op het gebied van onderzoek en onderwijs omtrent opvoeding, geestelijke gezondheid en zorg voor mensen met beperkingen.

De afdeling draagt bij aan het verder ontwikkelen van professionaliteit binnen de zorg voor kinderen en volwassenen met een beperking. Hierbij gaat het om het effectief benutten en vergroten van kennis omtrent 'practice based evidence' en 'evidence based practice'. Nadrukkelijke aandacht vragen de volgende onderwerpen: diagnostiek, de invoering en evaluatie van methodieken, vergaren van kennis omtrent relaties/gehechtheid m.b.t. de ontwikkeling, welbevinden van mensen met beperkingen, en professionaliteit van zorgverleners in de omgang met cliënten. Bartiméus Afdeling Psychotherapie werd in 2005 erkend als een excellent centrum voor behandeling van psychiatrische problematiek bij mensen met een visuele beperking (Specialistische Geestelijke Gezondheidszorg; SGGZ). In 2015 affilieerde de afdeling zich met de branchevereniging GGZ-Nederland. Daarnaast bestaat er erkenning voor scholing tot gezondheidszorgpsycholoog en tot gezondheidszorgpsycholoog/specialist klinisch psycholoog met een praktijkopleidingsplaats bij Bartiméus-Reinaerde en samenwerking

met de Robert Coppes Stichting. Onze psychotherapeuten hebben veel ervaring. Zij hebben onderzoek gedaan naar de relatie tussen de kwaliteit van sociale relaties en gehechtheid. Bartiméus heeft hiermee hoogspecialistische kennis ontwikkeld ten aanzien van het kennisgebied gediagnosticeerde gehechtheidsproblematiek en/of aan gehechtheidsproblematiek verbonden psychiatrische problemen en stoornissen. Naast voortdurende kennisontwikkeling over de behandeling in de ambulante GGZ-afdeling is ook veel onderzoek gedaan naar preventie van het ontstaan van gehechtheidsproblematiek en zijn op dit gebied interventies ontwikkeld.

Voor alle kinderen geldt dat een veilige band met hun ouders de beste basis is voor een gezonde sociaal-emotionele ontwikkeling. Dit geldt uiteraard ook voor kinderen met een visuele en/of verstandelijke beperking. Als een kind zich veilig voelt, kan het zich positief ontwikkelen vanuit de eigen mogelijkheden en leert het zijn eigen emoties te reguleren. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat dit een zeer belangrijke voorwaarde is voor het ontwikkelen van een veilige gehechtheidsrelatie; het vormt de basis voor een zo gezond mogelijke sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling van een kind. Een ouder is een veilige uitvalsbasis en een veilige thuishaven als hij de emoties van het kind op een juiste ofwel sensitieve manier kan spiegelen en verwoorden. Het herkennen en verwoorden is bij kinderen met een visuele, of visuele en verstandelijke beperking, extra moeilijk. Daarom is het kernthema van de Academische Werkplaats: 'sociale relaties en gehechtheid'.

2. De academische werkplaats 'Sociale relaties en Gehechtheid'

Goede sociale relaties en veilige gehechtheid zijn belangrijk voor ieders welzijn. Voor mensen met een visuele en/of verstandelijke beperking ligt hier vaak een uitdaging. De Academische Werkplaats 'Sociale relaties en gehechtheid' heeft de ambitie om te werken aan kwaliteitsverhoging van de zorg- en dienstverlening in de praktijk om daarmee het welzijn te verhogen van mensen met een visuele en/of verstandelijke beperking. Daarvoor ontwikkelen wetenschappers van de Academische Werkplaats kennis en werkwijzen die de sociale relaties van mensen met een visuele en/of verstandelijke beperking verbeteren. De wetenschappers werken hierbij samen met verschillende partners en ervaringsdeskundigen. Professionals, cliënten en verwanten kunnen deze kennis en werkwijzen vervolgens toepassen in de dagelijkse praktijk.

Het doel van de Academische Werkplaats is om samen met partners te werken aan het effectief vergroten, verspreiden, implementeren en benutten van kennis (practice based evidence en evidence based practice). We willen de kwaliteit van kennisontwikkeling en kennisoverdracht op het gebied van 'sociale relaties en gehechtheid' verhogen ter bevordering van het welzijn van mensen met een visuele- of visuele-en-verstandelijk beperking. Ook werken we aan kwaliteitsverhoging van de zorg- en dienstverlening in de praktijk. De activiteiten zijn gericht op alle facetten van de kenniscyclus: kennisvraag signaleren, ontwikkelen en onderzoeken, realiseren, delen en toepassen, verzamelen en evalueren.

Algemene doelstellingen

De Academische Werkplaats heeft als doel om ouders, verwanten en begeleiders te ondersteunen bij het aansluiten (sensitief en responsief reageren) bij signalen van kinderen en volwassenen met een visuele en/of verstandelijke beperking om hen te ondersteunen en te stimuleren in hun ontwikkeling. De Academische Werkplaats richt zich hierbij op vier inhoudelijke hoofdlijnen van onderzoek en kennisontwikkeling:

- 1) Preventie, gericht op het ontwikkelen van een veilige gehechtheid van het kind met opvoeders en om verstoorde relaties te voorkomen.
- 2) Signaleren en adequaat interpreteren van gedrag en stress.
- 3) Bevorderen en verbeteren van sociale relaties.
- 4) Herstellen van verstoorde relaties.

De Academische Werkplaats is in 2018 aangesloten bij de Associatie van Academische Werkplaatsen in de Langdurige zorg.

Dit document biedt een overzicht van de interventies, producten en onderzoeken die zijn ontwikkeld en uitgevoerd. Ook is een inventarisatie opgenomen van de publicaties en de ontwikkelde scholingen en trainingen. Wij verwijzen bij veel onderzoeken en producten naar websites voor meer specifieke informatie.

2.1 Algemene kenmerken van het netwerk:

We werken met de praktijk samen van idee naar toepassing.

Bijvoorbeeld: een medewerker van Bartiméus met een goed idee of een vraag, kan bij de Academische Werkplaats terecht. Samen verkennen we de vraag en bepalen wie hier het beste antwoord op kan geven. Indien het past binnen het thema 'Sociale relaties' of binnen het thema 'Gehechtheid' verkennen we samen of er al een antwoord op de vraag te vinden is. Wanneer nieuw onderzoek nodig is helpen de betrokkenen van de Academische Werkplaats met het opstellen van een onderzoeksvoorstel. Gedurende deze proces krijgt de medewerker al ervaring met wetenschappelijk werken. Indien er financiering verkregen is (honorering van aanvragen of in overleg binnen de organisaties) zal uitvoering plaatsvinden. Ook hierin wordt begeleiding / ondersteuning geboden. Projecten worden afgerond en er is aandacht voor implementatie. Door in de praktijk en met professionals in de praktijk te werken kan ondersteuning en zorg worden verbeterd. Op deze wijze werken is van grote waarde voor de organisatie aangezien op deze manier het wetenschappelijk denken en werken onder zijn/haar collega's wordt gestimuleerd. De coördinator van de Academische Werkplaats heeft een dubbelaanstelling (Bartiméus en Vrije Universiteit Amsterdam). Verschillende medewerkers van Bartiméus hebben over de loop van de tijd dubbele aanstellingen gehad of er was spraken van detachering.

- Ervaringsdeskundigen en/of vertegenwoordigers van een belangenorganisatie van de doelgroep leveren doorlopend input en participeren binnen projecten.
- Professionals worden tijdens overleg en via mail gevraagd om feedback te geven. Vragen worden op diverse manieren uit

de praktijk opgehaald zodat onderzoek aansluit bij wensen en behoeften uit de praktijk.

- Een convenantcommissie levert input en advies over de activiteiten en opbrengsten van de onderzoekslijn.
- Kenniscoördinatoren en de beleidsadviseur voor implementatie leveren input en advies over implementatie van onderzoeksresultaten en wensen met betrekking tot vervolgprijzen.
- Penvoerder, bijzonder hoogleraar bij de Vrije Universiteit Amsterdam - Faculteit Gedrags- en Bewegingswetenschappen (VU-FGB) en gz-psycholoog bij Bartiméus, is de coördinator van de Academische Werkplaats.
- Directeuren van Bartiméus, en Ons Tweede Thuis en de Decaan van VU-FGB overleggen halfjaarlijks.
- De directeur bedrijfsvoering van de VU-FGB en de voorzitter van de Raad van Bestuur van Bartiméus zijn bestuurlijk verantwoordelijk, binnen het kader van de samenwerkingsovereenkomst tussen VU-FGB en Bartiméus.

Jaarlijks wordt een jaarplan geschreven en is er een evaluatie met betrekking tot het realiseren van doelstellingen, de investeringen en opbrengsten van de samenwerking. Iedere vier jaar is er een interne evaluatie waarin de activiteiten binnen de Academische Werkplaats worden geëvalueerd en afspraken voor de lange termijn worden gemaakt.

Op 1/4/2022 is de samenwerking uitgebreid met een derde partner namelijk Ons Tweede Thuis.

Er zijn in verschillende projecten vele andere zorgorganisaties betrokken, waaronder Koninklijke Visio, de Robert Coppes Stichting, Cordaan, De Twentse Zorgcentra, ASVZ en Ipse de Bruggen en er is deelname en actieve betrokkenheid bij andere netwerken als het Ben Sajat Centrum en de Associatie van Academische Werkplaatsen in

de Langdurige Zorg voor mensen met een verstandelijke beperking. Daarnaast werken we samen met ervaringsdeskundigen, ouders, verwanten, cliëntorganisaties en cliëntvertegenwoordigers o.a. van Bartiméus, het Prader Willi Fonds, Ons Tweede Thuis en de Robert Coppes Stichting.

Ook internationaal werken we samen, onder andere binnen het Europese Netwerk rond Emotioneel functioneren (Network of Europeans on Emotional Development: NEED).

3. Projecten en samenwerkingsverbanden en innovaties

3.1 Projecten: subsidies ontvangen in 2023

- 2023 ZonMw - VIMP Sociale relaties en ICT: Tanja Doodeman, Suzanne Derks & Paula Sterkenburg. € 40.000
- 2023 ZonMw - Langdurige zorg: Academische Werkplaats 'Sociale Relaties en Gehechtheid'. Coördinator P.S. Sterkenburg. € 849.600
- 2023 ZonMw - Passende Zorg. In samenwerking met academische werkplaatsen binnen de Associatie van Academische werkplaatsen 'AW Sociale Relaties en Gehechtheid'. Paula Sterkenburg en team. € 100.000

3.2 Lopende projecten

Overzicht van lopende projecten binnen de Academische Werkplaats 'Sociale Relaties en Gehechtheid'.

Project 1: Preventie/interventie project bij mensen met een (zeer) ernstig verstandelijke beperking met stress. Innovatie: Ontwikkeling van een '**slimme sok**' om ervaren stress door mensen met een (zeer) ernstig verstandelijke beperking weer te kunnen geven aan de begeleiders via een app op een mobiele telefoon.

<https://www.bioresponsesandcare.nl>

Project 2: Interventie gericht op het beter signaleren van **pijn** bij mensen met een (zeer) ernstig verstandelijke beperking. Met de EMB pijn app kunnen signalen van pijn worden verstuurd via de 'slimme sok' naar een speciaal ontwikkelde software en app.

<https://www.embenict.nl/wat-doen-we/emb-pijn-app.html>

Project 3: Serious game '**Jij en ik**' gericht op het voorkomen van stress en bevorderen van sociale relaties bij mensen met een licht verstandelijke beperking door het stimuleren van hun vaardigheid om te kunnen mentaliseren (mentaliseren is heel kort gezegd: je kunnen verplaatsen in de schoenen van de ander en bewust zijn van je eigen gevoelens en denken en adequaat reageren).

<https://www.socialerelatiesenict.nl/serious-game-jij-and-ik.html>

Project 4: Werken in de '**driehoek**' ouder, cliënt & professional en het gebruik van een digitale ondersteuning in de werkomgeving. Binnen leerwerkplaatsen gaan bewoners, hun naasten en professionele hulpverleners samen aan de slag bij het ontwikkelen van samenwerkingsvormen waarbinnen alle partijen hun kennis, vaardigheden en voorkeuren gelijkwaardig kunnen inbrengen.

<https://www.hva.nl/akmi/gedeelde-content/projecten/projecten-algemeen/2021/lwp-samen-de-goede-zorg-geven.html>

Project 5: **EMB&ICT Toolkit**: Met de toolkit EMB&ICT willen we ouders/verwanten praktische handvatten bieden om de wereld toegankelijk te maken met behulp van technologie.

<https://www.embenict.nl/wat-doen-we/emb-and-ict-toolkit.html>

Project 6: **Tijd en Tijdsbeleving**: Ontwikkeling van een diagnostisch instrument gericht op het bepalen van 'tijd en tijdsbeleving' bij mensen met een matig tot licht verstandelijke beperking en ondersteuning door het inzetten van (nieuwe) (digitale) hulpmiddelen. Dit project is in samenwerking met Xavier Moonen en collega's van de universiteit Maastricht gericht op jongeren zonder een verstandelijke beperking. https://www.ntzonline.nl/art/50-6531_Tijd-en-tijdsbeleving-van-mensen-met-een-visuele-en-matige-verstandelijke-beperking

Project 7: **Robot Bart stopt stress**. Inzet van een robot om beter om te gaan met stress en piekeren. <https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/gehandicapten-en-chronisch-zieken/programmas/project-detail/expertisefunctie-zintuiglijk-gehandicapten-1/robot-bart-stops-stress/>

Project 8: Behandeling van mensen met een matig tot ernstig verstandelijke beperking met ernstig probleemgedrag via de **Integratieve Therapie voor Gehechtheid en Gedrag**. Aanpassing van de methode ook voor jonge kinderen zonder verstandelijke beperking. <https://www.nji.nl/interventies/integratieve-therapie-voor-gehechtheid-en-gedrag-itgg>

Project 9: Ontwikkeling van een behandelprotocol voor mensen met een visuele beperking en ernstige psychische problematiek 'Mentalization Based Treatment protocol for adults with psychological/psychiatric problems and a Visual Impairment (**MBT- VI**) and Mentalization Based Support for their relatives and caregivers (**MBS- VI**). <https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/ouderen/programmas/project-detail/kennisontwikkeling-langdurige-zorg-en->

[ondersteuning/development-of-a-mentalization-based-treatment-protocol-for-adults-with-psychologicalpsychiatric-pr/](https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/ouderen/programmas/project-detail/kennisontwikkeling-langdurige-zorg-en-ondersteuning/development-of-a-mentalization-based-treatment-protocol-for-adults-with-psychologicalpsychiatric-pr/)

Project 10: **Mentaliseren in een Virtuele Wereld**. Mentaliserende vaardigheden bevorderen door middel van Virtual Reality bij studenten die bezig zijn met een opleiding gericht op de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking.

Project 11: Welzijn en kwaliteit van leven van **broers en zussen (brussen)** van kinderen met een visuele en/of verstandelijke beperking. Ondersteuning van brussen en hun ouders met een serious game, genaamd 'Broedels'. www.brussengame.nl

Project 12: Begeleiders ondersteunen om beter aan te sluiten bij de behoeften van de cliënt. Hiervoor gebruiken we een nieuw ontwikkelde checklist met app '**Aansluiten en Stimuleren**'. <https://www.embenict.nl/wat-doen-we/aansluiten-and-stimuleren.html>

Project 13: Vergroten van de kennis van ouders en begeleiders rond adequaat 'sensitief en responsief' handelen met behulp van de '**Hi Sense app**'. We hebben een Hi Sense Taxi app ontwikkeld gericht op sensitieve bejegening tijdens vervoer van mensen met een verstandelijke beperking. <https://www.socialerelatiesenict.nl/hisense-app.html>

Project 14a: Verbetering van de kwaliteit van leven van kinderen met een zeldzame degeneratieve stofwisselingsziekte (Juvenile Neuronale Ceroid Lipofuscinose) door het beter begrijpen van het gedrag: een retrospectief dossieronderzoek.

Project 14b: Support for families with children with a rare degenerative metabolic disease (Juvenile Neuronal Ceroid Lipofuscinosis; **CLN3 disease** (OMIM #204200). <https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/gehandicaptten-en-chronisch-zieken/programmas/project-detail/expertisefunctie-zintuiglijk-gehandicaptten-1/support-for-families-with-children-with-a-rare-degenerative-metabolic-disease-juvenile-neuronal-cer/>

Project 15: Bekijk het eens door een andere bril! **Brilgewenning**. Het doel van dit project is om te onderzoeken welk effect het dragen van een bril heeft in het dagelijks leven bij mensen met een matige tot zeer ernstige verstandelijke beperking. Hierbij wordt de theoretisch verwachte vooruitgang in gezichtsscherpte onderzocht. Ook wordt onderzocht wat een bril kan veranderen in het kijkgedrag, in de gedeelde aandacht (van een persoon met een verstandelijke beperking en zijn/haar begeleider), in de zelfredzaamheid en in de stemming <https://projecten.zonmw.nl/nl/project/bekijk-het-eens-door-een-andere-bril>

Project 16: **Differentiaal diagnostiek** voor mensen met een visuele en matig tot licht verstandelijke beperking, gericht op de visuele beperking, gehechtheidsproblematiek en autisme spectrum stoornis. <https://projecten.zonmw.nl/nl/project/improved-assessment-improved-care-differential-diagnosis-attachment-problems-and-autism>

Project 17: Onderzoek naar de impact van de achteruitgang in dagelijks functioneren door **veroudering** bij mensen met een visuele en licht tot matig verstandelijke beperking. Hierbij wordt ook onderzocht wat de morele dilemma's en ondersteuningsbehoeften

zijn van professionele zorgverleners, ouders en andere naasten bij de zorg voor de ouder wordende cliënt. <https://projecten.zonmw.nl/nl/project/decline-functioning-now-what-ageing-adults-visual-impairment-and-mild-moderate-intellectual>

Project 18: **Compassie** Implementatie van het aangepaste protocol 'compassietraining voor mensen met een (visuele) verstandelijke beperking'. De training wordt in de vorm van train de trainer aangeboden aan hulpverleners van mensen met een verstandelijke beperking.

Project 19: **Mindfulness** Onderzoek naar de effecten van Mindfulness training voor cliënten met een (visuele) licht tot matig verstandelijke beperking. Tijdens dit onderzoek krijgen de cliënt en zijn/haar begeleidersteam mindfulness aangeboden.

Gedurende alle projecten zijn ervaringsdeskundigen direct actief betrokken. Het is geen project maar wel een actief aandachtspunt voor alle lopende projecten.

3.3 Implementatie

Sociale relaties en ICT: 'Aansluiten en Stimuleren checklist en app' en 'Jij & Ik' met subsidie van ZonMw-Gewoon Bijzonder.

Hey Google: Bartiméus Fonds <https://bartimeusfonds.nl/samen-voor-een-prachtig-resultaat-google-home/> <https://bartimeus.nl/nieuws/hey-als-jij-mij-helpt-kan-ik-het-zelf>

3.4 Afgeronde projecten

'Hey Google, ik kan het zelf!' Meer zelfstandigheid voor mensen met een verstandelijke beperking met de Google Home. <https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/gehandicapten-en-chronisch-zieken/programmas/project-detail/expertisefunctie-zintuiglijk-gehandicapten-1/hey-google-i-can-do-it-by-myself-on-the-road-to-more-autonomy-for-people-with-intellectual-disabil/>
Factsheet: <https://bartimeus.nl/uploads/media/64b65a2d6962f/ba-factsheet-extern-he-google.pdf>

Verbetering van de kwaliteit van behandeling en ondersteuning aan kinderen en adolescenten met een '**Functional Visual Disorder**'. <https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/gehandicapten-en-chronisch-zieken/programmas/project-detail/expertisefunctie-zintuiglijk-gehandicapten-1/improving-quality-of-care-and-support-children-and-adolescents-with-a-functional-visual-disorder/>

3.5 Voorbeelden van projecten

Virtual Reality

Eén van de grootste voordelen van Virtual Reality is dat het mogelijkheden biedt om te leren in contexten die in het echte leven onmogelijk of moeilijk te ervaren zijn. Het stelt de deelnemer in staat om te leren door te doen. Daarom hebben onderzoekers van de Academische Werkplaats 'Sociale Relaties en Gehechtheid', medewerkers van de Vrije Universiteit Amsterdam en co-onderzoekers (personen met een verstandelijke beperking die betrokken zijn bij onderzoeksprojecten van de Academische

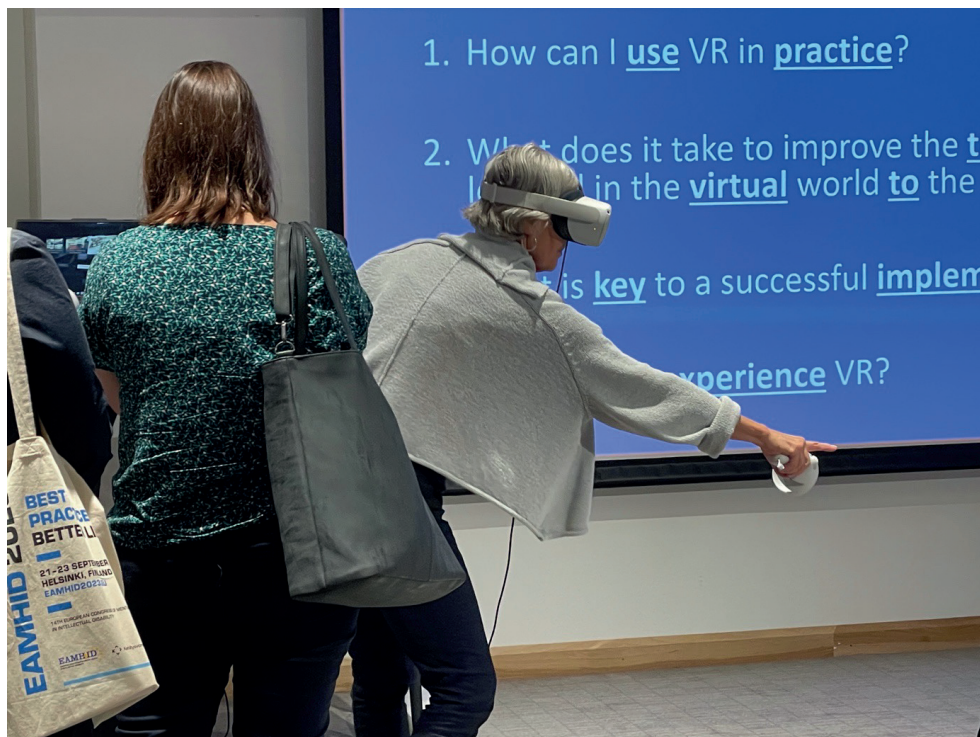
Werkplaats) samengewerkt aan de ontwikkeling van een VR-programma. Scenario's werden inhoudelijk vormgegeven, beeldmateriaal werd verzameld, een avatar werd gecreëerd, animaties werden voortdurend aangepast en toegevoegd, en tenslotte werden Oculus Quest VR-brillen aangeschaft. De VR-training heeft als doel om (toekomstige) begeleiders in de zorg te laten ervaren wat de invloed van een mentaliserende houding is op de stemming en het gedrag van een cliënt. Het kunnen delen en begrijpen van de eigen emotionele reacties en het zich kunnen verplaatsen in de cliënt is van groot belang om in een (gehechtheids)relatie met deze cliënt te kunnen blijven. De VR training heeft een duidelijk trainingsdoel waarbij begeleiders de mogelijkheid krijgen om te oefenen met mentaliserende vaardigheden en ruimte krijgen om fouten te maken. Begeleiders ervaren dat, als zij een mentaliserende respons geven aan avatar/ simulatiecliënt Simon, een meer ontspannen reactie bij hem is waar te nemen. Het omgekeerde geldt ook; blijft een mentaliserende respons uit, dan leidt dat tot onrust bij Simon en neemt daardoor ook het onbegrepen gedrag toe. De reacties van begeleiders worden steeds beoordeeld

door een onderzoeker. Deze onderzoeker bestuurt een laptop die verbonden is met de VR bril.

In een RCT-studie wordt momenteel onderzocht of deze VR-training het mentaliserend vermogen van zorgverleners kan bevorderen, of dit vervolgens kan bijdragen aan het beter omgaan met stress, en/of het gevoel van competentie van de hulpverlener vergroot kan worden tijdens de begeleiding van de cliënten. Het VR-programma blijft steeds in ontwikkeling, opdat het nog gebruiksvriendelijker en efficiënter kan worden.

Deelnemers die tot nu hebben deelgenomen aan de trainingen geven aan dat zij beter met het gedrag van de cliënt kunnen omgaan en meer controle over de situaties ervaren.

De Pijn App

De pijn app voor mensen met EMB is bijna klaar!

Zo vaak wordt de vraag gesteld: 'Heeft onze bewoner of client met EMB pijn?' Hij of zij kan het ons niet vertellen. Wat zou het mooi zijn als we kunnen meten of mensen met EMB pijn hebben. Het goede nieuws is dat er een Pijn App gemaakt is waarmee we meer te weten kunnen komen over pijn bij deze doelgroep. Het onderzoek rondom deze app is bijna afgerond.

De EMB Pijn App wordt samen met de slimme sok gebruikt. De sok meet de huidgeleiding via het zweet op de huid. Via bluetooth geeft de sok informatie aan de Pijn App. Deze app is al op allerlei manieren getest. Zo is er eerst gekeken hoe de app werkte bij gezonde volwassen mensen zonder verstandelijke beperking. Deze deelnemers hebben gekozen om mee te doen aan het onderzoek waarbij ze een prikkel kregen die steeds meer pijn ging doen. Zij konden gelukkig aangeven wanneer de pijn teveel werd. Dit was de eerste testfase van de Pijn App. Nu wordt er bekeken of de app werkt bij mensen die pijn niet kunnen aangeven.

De EMB Pijn App is bedoeld voor begeleiders en ouders van cliënten met een ernstige of zeer ernstige verstandelijke en meervoudige beperking (EMB). Met de app kan de omgeving van de cliënt te weten komen of degene voor wie ze zorgen pijn heeft.

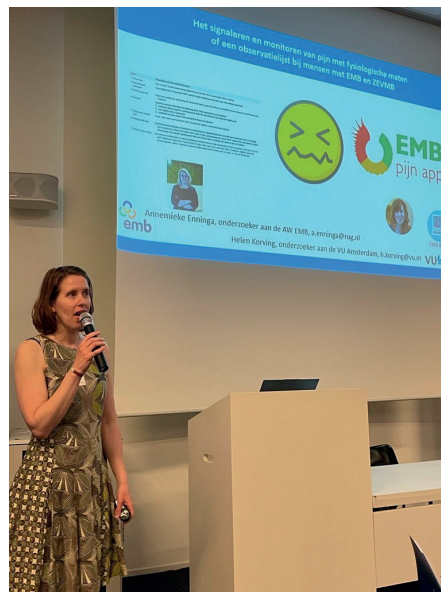
De slimme sok en EMB Pijn App kan bij elke cliënt worden gebruikt, op elk moment van de dag. Het kan bij cliënten die zich opeens anders gaan gedragen, bij cliënten die aan het genezen zijn van een wond, bij cliënten die slecht slapen, enzovoort. De cliënt draagt de sok en zender en de begeleider of ouder kijkt op de mobiele app om te zien of er pijn is.

De pijn app is eerst getest bij volwassenen zonder verstandelijke beperking. Daarna is de app ingezet bij volwassen cliënten met EMB, die tijdens fysiotherapie bewegingen of oefeningen moeten doen waarvan bekend is dat dit pijnlijk zal zijn voor hen.

Voorafgaand aan deze bewegingen werd samen met de fysiotherapeut de slimme sok aangedaan. Zo is er getest of de EMB Pijn App op het juiste moment een waarschuwing geeft over pijn. Deze data worden nu verwerkt.

Voor mensen die niet kunnen vertellen dat ze pijn hebben, kan deze EMB Pijn App van groot belang worden.

<https://www.embenict.nl/wat-doen-we/emb-pijn-app.html>

Artikel sociaal-emotioneel functioneren

Soms wordt ineens weer duidelijk hoeveel werk het is om een artikel te laten verschijnen! Veel mensen uit verschillende landen hebben in de volgende studie samengewerkt. Rondom het belangrijke onderwerp van emotionele ontwikkeling en functioneren van mensen met een verstandelijke beperking is er 4 jaar gewerkt vanuit België, Duitsland en Nederland. Tot nu toe was er nog geen onderzoek bekend dat het effect van een visuele, auditieve of fysieke beperking op het emotioneel functioneren bij volwassenen met een verstandelijke beperking heeft bestudeerd. Het doel van deze studie was dan ook om te onderzoeken in hoeverre lichamelijke of zintuiglijke aandoeningen van volwassenen met een verstandelijke beperking het niveau van sociaal- emotioneel functioneren kunnen voorspellen.

Ruim 700 deelnemers met een verstandelijke beperking waren betrokken waarvan 246 mensen ook een sensorische of lichamelijke beperking hadden. Bij hen is de Scale of Emotional Development-Short (SED-S) / de Schaal voor Emotionele Ontwikkeling – Verkort (SEO-V) afgenomen.

De resultaten laten zien dat de combinatie van meerdere beperkingen bij één persoon (bijvoorbeeld verstandelijke beperking met daarbij visuele en auditieve problemen) een lager emotioneel functioneren voorspelt.

Bij auditieve en verstandelijke beperkingen (zonder een visuele beperking) lijkt er geen verband te zijn met emotioneel functioneren. Het zou kunnen dat de focus op het leren communiceren en sociale interactie het effect van deze beperking op het emotioneel functioneren kan bufferen.

Er werden geen significante effecten gevonden van visuele

beperking en verstandelijke beperking op de totaalscore voor emotionele ontwikkeling. Wel waren er specifieke uitkomsten bij de domeinen “betrokkenheid op het eigen lichaam” en “betrokkenheid op de materiele wereld” van de SEO-V. Echter, dit onderzoek werd gedaan bij volwassenen. Uit een eerder onderzoek bij kinderen bleek er wel een verband te zijn tussen visuele-en-verstandelijke beperking en de emotionele ontwikkeling. De wat meer positieve uitkomsten bij volwassenen zijn mogelijk te danken aan de vroeg begeleiding geboden aan ouders. Er lijkt een inhaalslag plaats te vinden op latere leeftijd. Programma’s voor vroegtijdige interventie zijn dus essentieel. Deze programma’s zouden nog extra aandacht kunnen geven aan de domeinen “betrokkenheid op het eigen lichaam” en “betrokkenheid op de materiele wereld”.

Lichamelijke beperkingen hebben een verband met ernstiger vormen van verstandelijke beperking en met een lager niveau van emotioneel functioneren en epilepsie lijkt niet direct het emotioneel functioneren te belemmeren. Maatwerk is nodig vanwege de ernstige beperkingen om met herhaling en geduld de emotionele ontwikkeling te ondersteunen.

Door samen te werken en data te helpen verzamelen kunnen grote datasets wel meer antwoord gaan geven op belangrijke vragen zoals: wat het effect is van de lichamelijke en zintuiglijke beperkingen van mensen met een verstandelijke beperking op het emotioneel functioneren.

Lees hier het volledige onderzoek: <https://www.mdpi.com/1660-4601/19/24/17080>

Mentaliseren Bevorderende Begeleiding als vak op de Hogeschool van Ede

Wat kan een balletje mooi rollen...

In dit geval gaat het over een balletje dat mentaliseren nóg meer op de kaart zet.

Jessica Braakman, onderzoeker van de Academische Werkplaats Bartiméus/VU/OTT, doet onderzoek rondom mentaliseren.

Mentaliseren is het vermogen om na te denken over gedachten, gevoelens of bedoelingen van jezelf en van anderen. En over de invloed hiervan op de relatie en interactie tussen jezelf en de ander. Mensen die goed kunnen mentaliseren ervaren een hogere kwaliteit van leven en zijn beter in staat om sociale relaties aan te gaan. Jessica heeft in het kader van dit onderzoek de training MBB ontwikkeld. MBB staat voor Mentaliseren Bevorderende Begeleiding en is een methode die zich richt op de omgeving (begeleiders, familie, therapeuten) van cliënten. Deze omgeving kan cliënten ondersteunen in het leren mentaliseren wat kan leiden tot een verbetering of een versterking van hun gehechtheidsrelaties. De MBB is een kortdurende training (3 dagdelen) die al met succes aan veel teams van begeleiders van cliënten met een visuele en/of een verstandelijke beperking is gegeven.

Via de coördinator van de master speltherapie van de Christelijke Hogeschool Ede (CHE), Dineke Bent, kwam de MBB op deze opleiding terecht. Zij had de MBB gevolgd en was enthousiast geraakt. De docenten op de CHE hadden al veel aandacht voor het onderwerp gehechtheid en het leek hen een prachtig plan om de lessen aan te vullen met de praktische MBB.

En zo gebeurde het dat er in het onderzoek van Jessica nog een extra tak werd toegevoegd, nl. op welke manier de MBB voor de

studenten speltherapie hun kennis over mentaliseren verrijkt en welke invloed het volgen van de MBB heeft op hun empathie en stress.

Vanaf 2022 gaf Paula Sterkenburg, als bijzonder hoogleraar verbonden aan de Vrije Universiteit Amsterdam en de Academische Werkplaats, verschillende MBB trainingen aan master studenten speltherapie op de Hogeschool van Ede. De trainingen werden goed ontvangen en ook docenten deden er aan mee zodat in een later stadium de MBB een prominente plek binnen de Hogeschool zou kunnen krijgen.

Docent, orthopedagoog en speltherapeut Cora van Schaik-Groen zegt over de MBB: 'Het onderwerp gehechtheid is altijd in het werk mijn passie geweest. Gehechtheid kan zo'n enorme invloed hebben op cliënten. Maar ik had geen idee dat mentaliseren zó met gehechtheid is verbonden. Deze training geeft veel praktische en concrete handvatten die we nu mee kunnen geven aan de studenten speltherapie. Waarschijnlijk doen we binnen de speltherapie al het nodige met mentaliseren maar totaal niet bewust. Deze methode geeft mogelijkheden om het bewuster in te zetten.'

Wat Cora verder zinvol vindt aan de MBB is dat het ook aandacht besteedt aan hoe de begeleider/therapeut 'erbij zit'. Bijvoorbeeld is het als therapeut nodig om te checken of je bij het spiegelen van de emotie van het kind of de cliënt, je ook gewaar bent van je eigen emotie zodat dit niet onbedoeld bij de ander terecht komt.

Ook ziet ze mogelijkheden om op de masteropleiding speltherapie via de MBB aandacht te creëren om de omgeving van de cliënt (bijvoorbeeld ouders, verzorgers, verdere familie, zorgverleners) er meer bij te betrekken.

De MBB heeft als methode een stevige plek verworven binnen de lessen van de CHE. De komende tijd gaan de docenten van de hogeschool steeds meer zelf de MBB geven. Verder is mentaliseren een té belangrijk thema om alleen als aparte les aan te bieden. De focus gaat dan ook liggen op het integreren van de MBB-stof in het totale lespakket.

Hoe balletjes kunnen rollen??

MBB en het sneeuwbaaleffect!

Artikel van Jessica Braakman: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2023.1028084/full>

4. Activiteiten Academische Werkplaats 'Sociale relaties en Gehechtheid'

4.1 Publicaties

Gepubliceerd:

1. Bakkum, L., Piekema, L., Douma, L., Schuengel, C., Sterkenburg, P., Adam, E., ten Brug, A., Frielink, N., Embregts, P. & Tharner, A. (2023). Pushing the boundaries of digital social contact: Experiences of people with disabilities and their social networks during the COVID-19 pandemic. *Journal of Intellectual Disabilities*. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/17446295231210021>
2. Braakman, J. & Andries, V. (2023). Leren mentaliseren in een virtuele omgeving: Leren door te doen: training voor zorgverleners van cliënten met een verstandelijke beperking. *Tijdschrift voor orthopedagogiek*. 62(2), 27-32. https://www.tijdschriftvoororthopedagogiek.nl/artikel/110-2757_Leren-mentaliseren-in-een-virtuele-omgeving
3. Braakman, J.H. & Sterkenburg, P.S. (2023). Needed adaptations in psychological treatments for people with vision impairment: Delphi study, including clients, relatives, and professionals. *Front Psychol*. Jan,14:1-9. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/36794091/>
4. Buimer, H., Siebelink, N., Gaasterland, A., van Dam, K., Smits, A., Frederiks, K., & van der Poel, A. Sleep-wake monitoring of people with intellectual disability: Examining the agreement of EMFIT QS and actigraphy. *Journal of Applied Research in Intellectual, Disability*, 36, 1276-1287. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/jar.13146>
5. Derks, S. D., Willemen, A. M., Vrijmoeth, C., & Sterkenburg, P. S. (2023). Lessons learned from the adaptation of the Reflective Functioning Questionnaire (RFQ) for Dutch people with mild to borderline intellectual disabilities. *PLoS ONE*, 18(6), e0287751. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0287751>
6. Derks, S., Willemen, A. M., Wouda, M., & Sterkenburg, P. S. (revision). Effectiveness of the mentalization-based serious game "You & I" for adults with mild to borderline intellectual disabilities: a randomized controlled trial. *Journal of Applied Research in Intellectual Disability*. 1-14. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jar.13170>
7. Doodeman, T. W. M., Schuengel, C., & Sterkenburg, P. S. (2023). Effects of the Attune & Stimulate-checklist for caregivers of people with severe and profound intellectual disabilities: A randomised controlled trial. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 36(5), 1136-1149. <https://doi.org/10.1111/jar.13135>
8. Douma, L., Tharner, A., Sterkenburg, P., Piekema, L., ten Brug, A., Frielink, N., Bakkum, L., Adam, E., de Schipper, C., Embregts, P. J. C. M., & Schuengel, C. (2023). Participating in the digital world: A consensus statement on digital social contact for people with disabilities living in sheltered care facility homes. *International Journal of Developmental Disabilities*. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/20473869.2023.2190115>

9. Flachsmeyer, M., Sterkenburg, P., Barrett, B., Zaal, S., Vonk, J., Morisse, F., Gaese, F., Heinrich, M., & Sappok, T. (2023). Scale of Emotional Development – Short: Reliability and validity in adults with intellectual disability. *Journal of Intellectual Disability Research*. <https://doi.org/10.1111/jir.13080>
10. Korving, H., Barakova, E., Feijs, L., & Sterkenburg, P.S (2022). Designing Pain Visualization for Caregivers of People with Special Needs: A co-creation approach. *Heliyon*, 8(2): 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e11975>
11. Korving, H., Li, S., Zhou, D., Sterkenburg, P., Markopoulos, P., Barakova, E. (2023). Development of a pain signaling system using machine learning. 023 IEEE International Conference on Acoustics, Speech, and Signal Processing Workshops (ICASSPW). <https://research.tue.nl/en/publications/development-of-a-pain-signaling-system-using-machine-learning>
12. Mohamed, A. R., Sterkenburg, P., van Rensburg, E., & Schuengel, C. (2023). Adapting Attachment and Biobehavioral Catch-up for infants and young children with intellectual disabilities and developmental delays in South Africa: Reflections and recommendations from local stakeholders. *Infant Mental Health Journal*, 44, 54-75. <https://doi.org/10.1002/imhj.22027>
13. Schackmann, L., Coppinga M., Vervloet, M., Crutzen, S., van Loon, E., Sterkenburg, P.S., Taxis, K. & van Dijk, L. (2023). Exploration of the effects of an innovative mentalization-based training on patient-centered communication skills of pharmacy staff: a video-observation study. *Patient Education and Counseling*. 114. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0738399123001830>
14. Schraauwen, R., Ketelaar, M., & Sterkenburg, P.S. (2023). Bibliometric mapping of current therapies for children and adolescents with Functional Visual Disorder (FVD). *British Journal of Visual Impairment*. <https://doi.org/10.1177/02646196231195703>
15. Schraauwen, R., Ketelaar, M., & Sterkenburg, P.S. (2023). Investigating functional visual loss in children and adolescents. *British Journal of Visual Impairment*. Jan. 1-4. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/02646196221148333>
16. Sterkenburg, P.S. & Dyzel, V. (2023). Commentary on: "Helping distressed people with intellectual disability to manage their chaotic emotions" (Clegg & Lansdall-Welfare, 2022), *Research and Practice in Intellectual and Developmental Disabilities*. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/23297018.2023.2180655>
17. Sterkenburg, P.S. (2023). Technologie en welzijn: mensen met een verstandelijke beperking. *Tijdschrift voor orthopedagogiek*. 62(2), 42-49. https://www.tijdschriftvoororthopedagogiek.nl/artikel/110-2760_Technologie-en-welzijn-mensen-met-een-verstandelijke-beperking
18. Van Wingerden, E., Vacaru, S. V., Holstege, L., & Sterkenburg, P.S. (2023). Hey Google! Intelligent Personal Assistants and Wellbeing in the Context of Disability during COVID-19. *Journal of Intellectual Disability Research*. 67(10), 973–985 <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/jir.13064>
19. Veerman, L.K.M., Willemen, A.M., Derks, S.D.M, Brouwer-van Dijken, A.A.J.; & Sterkenburg, P.S. (2023). The effectiveness of the serious game "Broodles" for siblings of children with intellectual disabilities and/or visual impairment: study protocol for a randomized controlled trial. *Trials*, 24, 336. <https://doi.org/10.1186/s13063-023-07358-1>

Preprint / Submitted:

1. Bos, G.F., Van Wingerden, E., & Sterkenburg, P.S. (2023 re-submitted). The effectiveness of the use of a technology toolkit on activities and mother-child interactions: children with intensive care needs.
2. Doodeman, T. W. M., Schuengel, C., & Sterkenburg, P. S. (2023 submitted). Psychometric evaluation of the Attune & Stimulate-checklist for assessing the arousal level of people with severe to profound intellectual disabilities.
3. Frederiks, K., Sterkenburg, P.S. Barakova, E., Peters, P.J.F., Feijs, L.M.G. & Chen, W. (2023 re-submitted). A Bioresponse system for professional caregivers of adults with visual and severe/profound intellectual disabilities: the effects on sensitive responsiveness and challenging behaviour.
4. Sterkenburg, P., Kempelmann, G., Oosterom-Calo, R., Kollar, J., & Van Wingerden, E., (2023 re-submitted). Review of internet interventions for children targeting subclinical and mild depression, anxiety and worrying.
5. Veerman, L.K.M., Fjermestad, K.W., Vatne, T.M., Willemen, A.M., Derks, S.D.M., Sterkenburg, P.S. (2023 submitted). Desirability and cultural applicability of a serious game intervention for siblings of children with disabilities.

Revision:

1. Braakman, J.H. & Sterkenburg, P.S. (2022 revision). Core themes and elements in Mentalization-Based Treatment of children, adolescents, and adults with psychological or psychiatric problems: A systematic literature review.
2. Honingh, A.K., Veerman, L.K.M., Bartels, M., & Sterkenburg, P.S. (2023 revision). Wellbeing of co-twins of children with and

- without an intellectual disability: a longitudinal analysis. *Journal of Child and Family Studies*.
3. Mohamed, A.R., Sterkenburg, P., van Rensburg, E., & Schuengel, C. (revision). A supplemental coding system for investigating the practice elements of attachment-based interventions.

4.2 Boek

1. Van Eijden, A., van den Broek, E., & Sterkenburg, P.S. (2023). All children play! Parents and their child with a visual impairment. Pinta & Webedu, Doorn. ISBN. 9789491838231 P.1-106. <https://bartimeus.nl/alle-publicaties/all-children-play>
2. Van Eijden, A., van den Broek, E., & Sterkenburg, P.S. (2023). Spelen! Natuurlijk! Ouders en hun kind met een visuele beperking. Pinta & Webedu, Doorn. ISBN 978-94-91838-89-7. P.1-106. <https://bartimeus.nl/alle-publicaties/spelen-natuurlijk>
3. Dekker-van der Sande, F. & Sterkenburg, P. (2023). Mentalisaatioon opittavissa: Johdanto Mentalisaatioon Perustuvaan Tukeen (MPT). Pinta, Doorn. ISBN 978-94-91838-91-0. P. 1-126. <https://bartimeus.nl/alle-publicaties/mentalisaatio-on-opittavissa>

4.3 Hoofdstukken in boeken

Dekker-van der Sande, F. & Sterkenburg, P.S. (2023). Mentalisieren ist erlernbar: Einführung in die mentalisierungsbasierte Förderung. **Übersetzung** von Tanja Sappok. Red. T. Sappok. Psychische

Gesundheit bei Störungen der Intelligenzentwicklung: Ein Lehrbuch für die Praxis. 2., erweiterte und **überarbeitete** Auflage. Chapter 58, p.491-500. ISBN 978-3-17-041146-3

1. Sterkenburg, P.S. (2023). Bindungsbasierte Therapie. **Übersetzung** von Tanja Sappok. Red. T. Sappok. Psychische Gesundheit bei Störungen der Intelligenzentwicklung: Ein Lehrbuch für die Praxis. 2., erweiterte und **überarbeitete** Auflage. Chapter 57, p.482-490. ISBN 978-3-17-041146-3

2. Sterkenburg, P.S. (2023). Integratieve Therapie voor Gehechtheid en Gedrag (ITGG). Red. F. Morisse, L. Claes, P. Koedoot & L. De Neve. De liefdevolle revolutie van Anton Dosen. Antwerpen, Gompels&Svacina. P.139-148.
3. Sterkenburg, P.S. & Weijburg-Melis, M. (2023). Tom does not know how to ask for help and support due to attachment problems. In Cronin, P., Hardy, S., Augustine, S, Page, L., Burke, C., Mahon, D & Chaplin, E. (2023) Peter and friends talk about mental health in people with learning disabilities and/or autism, London: Penge Publishers. P. 346-354.

4.4 Publicaties in vakbladen

1. Epistemisch Vertrouwen. (2023). Vakblad voor de verstandelijk gehandicaptenzorg: KLIK.
2. Veerman, L.K.M., Willemsen, A.M., Derks, S.D.M., Brouwer - Van Dijken, A.A.J., Sterkenburg, P.S. (2023). Broers- en zussen van kinderen met een beperking ondersteunen met een serious game. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*
3. Ebbing, M. (2023, April). Worstelen met tijd: Een interview met Debora van Elst en Altine de Reus. Vakblad voor de verstandelijk gehandicaptenzorg: KLIK, 3, 25-27. <https://www.klik.org/nieuws/nieuws-item/t/worstelen-met-tijdsbesef>
4. Begeleiders, familieleden en cliënten gezocht voor het meedoen aan de KaTid 'tijdtest' voor het onderzoeksproject 'Tijd en tijdsbeleving'. <https://bartimeus.nl/expertise/academische-werkplaats-sociale-relaties-en-gehechtheid/projecten>

4.5 Gepubliceerde abstracts

1. Andries, V., Bonroy, B., Kollar, J., Talboom, S., Daems, J. & Sterkenburg, P.S. (2023). Using virtual reality in the care for people with intellectual disabilities: possibilities, benefits and challenges. *Journal of Intellectual Disability Research*, 67, 959
2. Braakman, J.H. & Sterkenburg, P.S. (2023). Mentalization-based support training for play therapy students. Abstract at EAMHID, *Journal of Intellectual Disability Research*, 67, 920.
3. De Reus, A.P.C.*, Van Elst, D.*, Sterkenburg, P.S., & Moonen, X.M.H. (2023). Translation and cross-cultural adaptation study of the Kit for assessing time processing ability. Abstract at EAMHID, *Journal of Intellectual Disability Research*, 67, 970. *shared first authorship.
4. Derks, S.D.M., Andries, V.M.M., de Bildt, A., Willems, A.M. & Sterkenburg, P.S. (2023). Assessing mentalizing in people with mild to borderline intellectual disabilities and typically developing persons: results of the Reflective Functioning Questionnaire and the association with autistic traits (presentation in solicited symposium). *Journal of Intellectual Disability Research*, 919.
5. Doodeman, T. W. M., Schuengel, C., & Sterkenburg, P. S. (2023). Evaluation of the Attune & Stimulate checklist, to support affect regulation by promoting sensitive responsiveness. Abstract at EAMHID, *Journal of Intellectual Disability Research*, 67, 953.
6. Honingh, A.K., Veerman, L.K.M., Bartels, M., & Sterkenburg, P.S. (2023). Wellbeing of co-twins of children with and without intellectual disability: a longitudinal analysis. Abstract at EAMHID, *Journal of Intellectual Disability Research*, 67: 903-972.

7. Korving, H., Sterkenburg, P., Barakova, E. & Markopoulos, P. (2023). Introducing a mobile pain signaling system for people with severe intellectual disability. *Journal of Intellectual Disability Research*, 67, 957.
8. Mohamed, A.R., Sterkenburg, P., van Rensburg, E., & Schuengel, C. (2023). The caregiving challenges, needs and perceptions of current care among primary caregivers of children with intellectual disabilities in urban communities in Gauteng, South Africa: a mixed-methods study. *Journal of Intellectual Disability Research*, 67, 942.
9. Pena-Salazar, C., Derks, S.D.M., Kaza, N., Irazabal, M., De Sostoa, M., Puges, M., Rosas, J., Willemen, A.M. & Sterkenburg, P.S. mentalization and emotional functioning: a Spanish validation study. (poster). *Journal of Intellectual Disability Research*, 965.
10. Sterkenburg, P. Mentalization skills, co-morbidities, and mentalization-based support for persons with and without intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 67, 919.
11. Van Elst, D. Sterkenburg, P.S., & Moonen, X.M.H. (2023). Measurement of time-assistive device use and satisfaction with these devices by people with intellectual disabilities Abstract at EAMHID, *Journal of Intellectual Disability Research*, 67, 965.
12. Veerman, L.K.M., Willemen, A.M., Derks, S.D.M., Brouwer - Van Dijken, A.A.J., Sterkenburg, P.S. (2023). Quality of life, family relationships and negative adjustment of siblings of children with disabilities. Abstract at EAMHID, *Journal of Intellectual Disability Research*, 67, 929.
13. Willemen A.M. & Sterkenburg, P.S. (2023). Family relationships of siblings of children with disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 67, 933.
14. Wouda, M., Kwekkeboom, R., Haverkamp, E., Veneberg, B., & Sterkenburg, P.S. (2023). Care focused research on the relationship between people with an intellectual disability, relatives and healthcare professional in the long-term care: Delphi-study. *Journal of Intellectual Disability Research*, 67, 958.

5. Presentaties en Scholing

5.1 (Meer)daagse cursussen aangeboden

- RINO MBB cursus Utrecht. Mei 2023 tot Juni 2023 (18 deelnemers) (3x 6 uur + opdracht). Paula Sterkenburg & Esther Tigchelaar.
- Fortior N=1 cursus Kentalis: augustus 2023 tot oktober 2023 (4 x 4 uur + opdracht: 23 deelnemers) Paula Sterkenburg & Kyra Frederiks.
- Fortior. Differentiaal diagnostiek: emotionele ontwikkeling, mentaliseren en epistemisch vertrouwen. April 2023 (8 uur + opdracht) Veerle Andries, Jolanda Vonk, Angelique van Lier, Suzanne Derks & Paula Sterkenburg.
- KING scholing 2023: Blok VB binnen de orthopedagoog-generalist opleiding (1 groep 5x 6 uur + opdracht). Marieke Weijburg, Ilona Verhoof, Esther Tigchelaar, Paula Sterkenburg, Matijs.
- MBB. Ede. Christelijk Hogeschool Ede, Masteropleiding Speltherapie. Oktober 2022 -januari 2023. (60 deelnemers) (4 groepen x 3 keer x 3uur) Paula Sterkenburg.
- N=1 cursus Bartiméus: oktober 2022 tot januari 2023 (6 x 2 uur + opdracht: 14 deelnemers) Paula Sterkenburg & Kyra Frederiks.
- Universiteit van Pretoria. Zuid Afrika. 16 oktober 2023. Attachment: Assessment and treatment. (8 uur). Paula Sterkenburg
- Vrije Universiteit Amsterdam Summer school: 16 – 28 juli 2023. The attachment nest: development and care within a spectrum of (a)typical socioemotional and cognitive development. (10 days + assignment) Stefania Vacaru & Paula Sterkenburg.

5.2 Congressen / symposia met eigen bijdragen, een poster en/of presentatie

Presentaties Plenaire spreker

1. Op uitnodiging: ODION & Ons Tweede Thuis - Poppentheater Amstelveen, Nederland. 19 januari 2023. Gehechtheid: van theorie naar praktijk. Sterkenburg, P.S.
2. Op uitnodiging: 37. Kongress für Blind und Sehbehindertenpädagogik 2023. 3 August 2023. Marburg, Germany. Attachment in persons with a visual and intellectual disability: from assessment to treatment. Sterkenburg, P.S.
3. Op uitnodiging: 2 Februari 2023. Helsinki, Finland. Attachment therapy for persons with a moderate to severe intellectual disability, with and without visual impairment. Sterkenburg, P.S.

Op uitnodiging:

37. Kongress für Blind und Sehbehindertenpädagogik 2023. Marburg Duitsland. 2 August 2023. Parents and their child with a visual impairment: the importance of play for the development of attachment and mentalization. Sterkenburg, P.S., Van den Broek, E., & Van Eijden, A.

Internationale congressen / symposia met eigen bijdragen, een poster en/of presentatie:

1. Fortior symposium 'Praktijkgericht symposium over emotieregulatie bij mensen met een verstandelijke beperking'. 13 april 2023 Domstad, Utrecht. 'Een computerspel om mentaliserende vaardigheden te leren: de serious game 'jij & ik'. Mark Meekel, Yvonne Schillemans & Suzanne Derks.

2. WAIMH Dublin. 2023. Adapting Attachment and Biobehavioural Catch-up for young children with intellectual disabilities in South Africa Ahmed Riaz Mohamed, Paula Sterkenburg, Esmé van Rensburg, & Carlo Schuengel.
3. Fortior symposium 'Omgaan met pijn bij kinderen en volwassenen met ernstige en zeer ernstige verstandelijke en meervoudige beperkingen'. 2 juni 2023. Domstad, Utrecht. Pijn verminderen of (leren) omgaan met pijn? Leendert Sneep & Paula Sterkenburg.
4. European Congress of Mental Health in Intellectual Disability (EAMHID), September 21st, 2023. Presentation: Wellbeing of co-twins of children with and without intellectual disability: a longitudinal analysis. Honingh, A.K., Veerman, L.K.M., Bartels, M., & Sterkenburg, P.S.
5. European Congress of Mental Health in Intellectual Disability (EAMHID), September 21st, 2023. Presentation: Evaluation of the Attune & Stimulate checklist, to support affect regulation by promoting sensitive responsiveness. Doodeman, T.W.M., Schuengel, C., & Sterkenburg, P.S.
6. European Congress of Mental Health in Intellectual Disability (EAMHID), September 21st, 2023. Presentation: Quality of life, family relationships and negative adjustment of siblings of children with disabilities. Veerman, L.K.M., Willemen, A.M., Derks, S.D.M., Brouwer - Van Dijken, A.A.J., & Sterkenburg, P.S.
7. 18th International congress on neuronal ceroid lipofuscinoses, September 26 – 30, 2023, Hamburg, Duitsland. *Poster presentation: Support for families of children with CLN3-disease (Juvenile Neuronal Ceroid Lipofuscinosis, Batten disease) concerning emotion and behavior: a Delphi-study.* Kruithof, Y.L., Honingh, A.K., Genderen, M.M., & Sterkenburg, P.S.

8. Universiteit Noorwegen Oslo – March 9th 2023. Experiences in Co-operative Research and implementation. Sterkenburg, P.S.
9. Fortior symposium 'Omgaan met pijn bij kinderen en volwassenen met ernstige en zeer ernstige verstandelijke en meervoudige beperkingen'. 2 juni 2023 Domstad, Utrecht. 'Het signaleren en monitoren van pijn met fysiologische maten of een observatielijst bij mensen met EMB en ZEVMB'. Presentatie: Annemieke Enninga & Helen Korving.
10. Fortior symposium 'Omgaan met pijn bij kinderen en volwassenen met ernstige en zeer ernstige verstandelijke en meervoudige beperkingen'. 2 juni 2023 Domstad, Utrecht. Poster. 'Het EMB Pijn App Systeem: Een systeem voor het lichamelijk meten van pijn bij mensen met een ernstige verstandelijke beperking'. Helen Korving.
11. Symposium University of Macenonia – Thessaloniki. March 31st to April 1st 2023. The mentalizing skills and stress regulation of persons with an intellectual disability with and without Autism and the serious game 'You and I'. Sterkenburg, P.S., Derks, S., & Willemen, A.
12. Focus op onderzoek. 15 juni 2023. Vertaling van een test voor tijdverwerking bij mensen met een (visuele en) verstandelijke beperking. Debora van Elst, Altine de Reus, Paula Sterkenburg, Evelien van Wingerden – Fontein, & Xavier Moonen.

13. Focus op onderzoek. 15 juni 2023. Minisymposium: Technologie en eHealth: evidence, gebruik en doorontwikkeling. Paula Sterkenburg, Cathelijn Oudshoorn, Linda Messemaker-Veerman, Anjet Brouwer - van Dijken, Kyra Frederiks, Annemieke Enninga, & Lotte Piekema.
14. Focus op onderzoek. 15 juni 2023. Minisymposium: Ervaringsdeskundigheid van mensen met een verstandelijke beperking: De rol van ervaringsdeskundigen bij het ontwikkelen van een VR-programma voor begeleiders. Veerle Andries, Mark Meekel, & Paula Sterkenburg.
15. Focus op onderzoek. 15 juni 2023. Poster: De (co-productieve) ontwikkeling van de serious game 'jij & ik' voor volwassenen met een LVB. Derks, S., Wouda, M., Meekel, M. & Sterkenburg, P.
16. Focus op onderzoek. 15 juni 2023. Poster: De Aansluiten & Stimuleren-checklist. Een hulpmiddel voor ouders en begeleiders van mensen met een (Z)EVMB. Doodeman, T.W.M., Schuengel, C., & Sterkenburg, P.S.
17. 18th Congress on NCL Hamburg September 2023. Support for families of children with CLN3-disease (Juvenile Neuronal Ceroid Lipofuscinosis, Batten disease) concerning emotion and behaviour: a Delphi-study. Yvonne Kruithof, Aline Honingh, Maria van Genderen & Paula Sterkenburg.
18. Veinedagen 5 oktober 2023. Gorinchem. EMB en ICT. Paula Sterkenburg, Gustaaf Bos & Evelien van Wingerden.
19. Fortior Symposium ter herdenking van leven en werken van Anton Dosen (1939 – 2023), 15 November 2023. Hoeven,

- Nederland. Integratieve Therapie voor Gehechtheid en Gedrag (ITGG). Paula Sterkenburg.
20. Siblings Studies Colloquium, December 5th/6th, 2023. Presentation: Broodles: A first serious game in the world to support siblings of young children with disabilities. Veerman, L.K.M., Brouwer - Van Dijken, A.A.J., Willemen, A.M., Derks, S.D.M., & Sterkenburg, P.S.

5.3 Presentaties voor medewerkers van Bartiméus & Vrije Universiteit Amsterdam

1. Buimer, H., Siebelink, N., Gaasterland, A., van Dam, K., Smits, A., Frederiks, K. & van der Poel, A. March 13th 2023. Physiological data collection with different sensors in persons with profound intellectual disabilities. Scientific Colloquium, Amsterdam.
2. Doodeman, T.W.M., Schuengel, C., & Sterkenburg, P.S. (2023). Evaluation of the Attune & Stimulate checklist, to support affect regulation by promoting sensitive responsiveness. September 11th, 2023. Scientific Colloquium, Amsterdam.
3. Honingh, A.K., Veerman, L.K.M., Bartels, M., & Sterkenburg, P.S. (2023). Wellbeing of co-twins of children with and without intellectual disability: a longitudinal analysis. September 11th, 2023. Scientific Colloquium, Amsterdam.
4. Kruithof, Y. Kennisdag Kind & Jeugd op 31 oktober 2023 aan Bartiméus medewerkers. Presentatie over NCL.
5. Lau, L-P. High tea bijeenkomst op 16 februari 2023 aan Bartiméus medewerkers en deelnemers door. Bart stopt stress.
6. Veerman, L.K.M., Willemen, A.M., Zahl, E., Vatne, T.M., Sterkenburg, P.S., & Fjermestad, K.W. (2023). Well-being and support of families of children with disabilities in the Netherlands and Norway. November 13th, 2023. Scientific Colloquium, Amsterdam.

5.4 Studiedagen / congressen (organisatie)

1. Boekpresentatie 30 mei 2023. 'Spelen! Natuurlijk! Ouders en hun kind met een visuele beperking'.
2. Netwerkbijeenkomst juni 2023 bij ODION.
3. Netwerkbijeenkomst november 2023 bij de Twentse Zorgcentra in Losser.
4. EAMHID-symposium 1.03./01.04.2023 in Griekenland Thessaloniki: https://www.eamhid.eu/downloads/Program_Thessaloniki.pdf

Interview/teksten in magazines/tijdschriften:

Nieuwsbrief Bartiméus. Februari 2023: Vision & Nieuwsbrief Kennis en Innovatie februari 2023 Over sociaal-emotioneel functioneren van mensen met een visuele-en-verstandelijke beperking.

Teksten of filmpjes geleverd aan Kennisplein:

- Tekst 'Betere zorg door betere diagnostiek'
- Tekst vragenlijsten tijdshulpmiddelen
- Filmpje uitnodiging netwerkbijeenkomst door co-onderzoekers
- Tekst voor het boek "Spelen, natuurlijk"
- EMB Pijn App
- Tekst voor het afgeronde project 'Hey, google'
- Tekst boek 'Gehechtheid in praktijk'

Filmpjes (werving van deelnemers en kennisoverdracht):

- Filmpje werving cliënten 'ouder worden'
- Filmpje werving deelnemers 'Hi Sense Taxi app'
- Film VEO
- Filmpje werving interview mentaliseren
- Vlog nr 3. Broedels
- Film uitnodiging netwerkbijeenkomst
- Filmpjes voor social media na netwerkbijeenkomsten
- Film werving nieuwe co-onderzoekers

Factsheets:

- Combinatie visuele en auditieve beperking en verstandelijke beperking en het effect op de emotionele ontwikkeling. Bekijk de [factsheet](#).
- Hey Google! Intelligent personal assistants and well-being in de

context of disability during COVID-19.

Bekijk [het wetenschappelijk artikel](#) en de [factsheet](#).

Webinar/ Netwerkbijeenkomsten:

1. Webinar compassietraining voor mensen met een (visuele) verstandelijke beperking op 28 maart 2023 via Fortior.
2. Webinar over emoties en gedrag bij kinderen met JNCL voor ouders van kinderen met JNCL georganiseerd vanuit Expertise Centrum NCL Bartiméus op 9 mei 2023.
3. Podcast (Sch)ouders: 'In gesprek over pijn'. Vraaggesprek tussen Helen Korving (EMB Pijn App) en Jorien van 't Riet (stichting Kind en Ziekenhuis), 20 december 2022:
<https://schouders.nl/onderzoek/podcasts/in-gesprek-over-pijn/>

Producten:

Hulpgids voor het gebruik van Google-Home door mensen met een visuele-en-verstandelijke beperking. Meerlo, M. (2022). Publicatie: 2023. <https://kennisoverzien.nl/nieuws/hulpgids-google-home>

Buitenlands bezoek:

- Thomas Bergmann & Silke Riemers vanuit Berlijn (juli 2023).
- Traineeship FGB PhD Travel Fund / Erasmus+ Grant, Universiteit van Oslo, Noorwegen (augustus-oktober 2023). Linda Messemaker-Veerman.

- Werkbezoek Universiteit van Oslo, Noorwegen (maart 2023). (Linda Messemaker-Veerman, Agnes Willemen & Paula Sterkenburg).
- Werkbezoek vanuit België van NEKTARI, Hof van Coolhem & Flegado. Plaats ORO (april 2023). (Veerle Andries, Hannelies Hokke, Altine de Reus, Tanja Doodeman, Linda Messemaker-Veerman, & Paula Sterkenburg).

6. Supervisie, consultatie en werkgroepen

6.1 Gevolgde supervisie / intervisie

- Intervisie groep binnen Bartiméus met betrekking tot het thema Mentaliseren.

6.2 Geboden supervisie en werkbegeleiding

- Supervisie aan orthopedagogen/gz-psychologen m.b.t. gebruik van ITGG Bartiméus.
- Intervisie groep Nederland & Zwitserland m.b.t. diagnostiek van gehechtheidsproblematiek.

6.3 Werkgroepen/gastcolleges binnen Bartiméus, OTT en de Vrije Universiteit Amsterdam

- Dare2Share – Bartiméus, Visio & RCS (Sterkenburg, P.S. vanaf 2020 -).
- Gastcolleges door Y. Kruithof aan eerste en tweedejaars studenten Vrije Universiteit Amsterdam.

6.4 Werkgroepen/activiteiten buiten Bartiméus en OTT

1. Namens Bartiméus, Ons Tweede Thuis & Vrije Universiteit Amsterdam 'Sociale Relaties en Gehechtheid'- Coördinator Academische Werkplaats Bartiméus – (2009 -) (P. Sterkenburg)
2. Associated Member of the Scottish Sensory Centre, Edinburgh Scotland (2014 -) (P. Sterkenburg)
3. Member of the Network of Europeans on Emotional Development (le) (2015 -) (P. Sterkenburg)
4. Editorial board member (2015 -): Advances in Autism journal (Paula Sterkenburg)
5. Editorial board member (2022 -): Journal Advances in Mental Health and Intellectual Disabilities (Paula Sterkenburg)
6. Jurylid van de 'Prof. dr. Anton Došen' prijs 2023 – (P. Sterkenburg)
7. Module ontwikkeld vanuit de 's Heeren Loo academie voor opleiding en ontwikkeling van medewerkers (S. van der Weck: bijdrage vanuit de AW Sociale Relaties en Gehechtheid) mei – juni 2023
8. Stand bij 'Brus bewust' en maak de "klik" inspiratievoormiddag voor ouders van brussen, 2 februari, 2023, Brussel. (L. Messemaker-Veerman & D. Kunst)
9. Hoofddocent KING voor de opleiding Orthopedagoog Generalist (2021 -) (P. Sterkenburg)
10. Focusgroep Nederland – België (Andries, V. & Sterkenburg, P.S., vanaf 2022 -)

11. Executive Board Member of the European Association of Mental Health in Intellectual Disability (EAMHID) (2018 -) portefeuille financiën (P. Sterkenburg)

7. M-these / scripties

7.1 M-these scripties 2023

1. Anouk Andriessen. (2023). Het verband tussen parental self-efficacy en het zelfbeeld van kinderen met broer of zus met een visuele en/of verstandelijke beperking en de ouder-kindrelatie als mediator. (Linda Messemaker-Veerman (onder supervisie van Agnes Willemen), 1ste beoordelaar; Annemieke Witte, 2de beoordelaar).
2. Audrey Loupatty. (2023). Virtual Reality in de Zorg: De Perceptie van Zorgprofessionals ten opzichte van VR-toepassingen. (J. Braakman, 1ste beoordelaar; Paula Sterkenburg, 2de beoordelaar).
3. Bas Disseldorp (2023). De relatie tussen time processing abilities en autonomie en de invloed van motivatie en een verstandelijke beperking. (D. van Elst, Begeleider; Paula Sterkenburg, 1ste beoordelaar; A. Honingh, 2de beoordelaar).
4. Bianca Sweers. (2023). De paradox van perfectionisme bij hoogbegaafdheid: een onderzoek naar de balans tussen perfectionistische kenmerken en het streven van het onderwijs naar optimale prestaties. (M. Verhage, 1ste beoordelaar; Paula Sterkenburg, 2de beoordelaar).
5. Britt Zijl. (2023). Het verband tussen sensitief responsief gedrag van begeleiders en de betrokkenheid van cliënten met een ernstige meervoudige beperking en de rol van werkervaring hierbij. (Aline Honingh, 1ste beoordelaar; Marina Pool, 2de beoordelaar).
6. Elles Charlotte Haverkamp. (2023). De Rol van Onderlinge Verwachtingen in de Samenwerking tussen Ouders/Verwanten en Professionals in de Zorg voor Mensen met een (Visuele en) Verstandelijke Beperking. (M. Wouda, Begeleider Paula Sterkenburg, 1ste beoordelaar; M. Verhage, 2de beoordelaar).
7. Iris Hartog. (2023). De relatie tussen de EMB Pijn App en de Snelheid waarin Pijn wordt geobserveerd bij Mensen met een Ernstige Meervoudige Beperking; het Verschil tussen Mannen en Vrouwen. (Helen Korving, begeleider; Paula Sterkenburg, 1ste beoordelaar; Tanja Doodeman, 2de beoordelaar).
8. Jelline Hoebe. (2023). De invloed van gezinsrelaties op de kwaliteit van leven van brussen. (Linda Messemaker-Veerman onder supervisie van Aline Honingh 1ste beoordelaar; Annemieke Witte, 2de beoordelaar).
9. Joppe van Beek. (2023). Brussen van kinderen met een verstandelijke en/of visuele beperking: de effecten van sociale support en geboortevolgorde op de kwaliteit van leven. (Aline Honingh, 1ste beoordelaar; Paula Sterkenburg, 2de beoordelaar).
10. Laila Hollander. (2023). De invloed van onvrijwillige zorg op het verband tussen zelfbepaling en zelfeffectiviteit van zorgpersoneel. (Clasien de Schipper, 1ste beoordelaar; Aline Honingh 2de beoordelaar).
11. Lotte van der Pols. (2023). De relatie tussen depressieve symptomen en prosociaal gedrag bij tweeling kinderen: de modererende rol van geslacht (Annemieke Witte, 1ste beoordelaar; Linda Messemaker-Veerman, 2de beoordelaar).
12. Lysanne M. van Haaster. (2023). Tijdverwerkingscapaciteiten en slaapproblematiek bij mensen met- en zonder een licht- tot matige verstandelijke beperking. (D. van Elst, begeleider; Paula Sterkenburg, 1ste beoordelaar; Suzanne Derks, 2de beoordelaar).

13. Maura Kooistra. (2023). Teacher self-efficacy als voorspeller van leerkracht-leerlingrelatie in de onderbouw van de basisschool en de invloed van werkervaring van de leerkracht. (Clasien de Schipper, 1ste beoordelaar; Aline Honingh 2de beoordelaar).
14. Rebecca van Veldhuizen. (2023). Een studie naar welbevinden en sensitieve responsiviteit als voorspellers van negatieve spanning bij EMB cliënten. (Tanja Doodeman, 1ste beoordelaar; Marina Pool, 2de beoordelaar).
15. Rianne Mostert. (2023). Vertrouwen bij mensen met een verstandelijke beperking: een onderzoek naar mediërende rol van mentaliseren op het effect van autisme spectrum stoornis op epistemisch vertrouwen bij mensen met een visuele en/of verstandelijke beperking. (Suzanne Derks, 1ste beoordelaar; Paula Sterkenburg, 2de beoordelaar).

7.2 B-theses 2023

1. Chayenne Bouwman. (2023). Het concept vertrouwen onder de loep: Een literatuurstudie naar factoren die motiverend en belemmerend zijn voor het ontwikkelen van een vertrouwensrelatie tussen zorgprofessional en cliënt. (B. Meddeler, Begeleider, Agnes Willemen, 1ste beoordelaar; Paula Sterkenburg, 2de beoordelaar).
2. Inge Romeijn. (2023). De rol van engaged coping, nabijheid in de ouder-kindrelatie en negatieve effecten bij brussen: Een onderzoek onder Nederlandssprekende gezinnen met kinderen met een verstandelijke en/of visuele beperking (Linda Messemaker-Veerman onder supervisie van Suzanne Derks 1ste beoordelaar; Annaleena Holopainen, 2de beoordelaar).
3. Iris Hendriks (2023). Wat is het effect van MBB-training op de mentaliserende vaardigheden van begeleiders van mensen met een visuele en/of verstandelijke beperking en welke invloed heeft stress op dit effect? (Jessica Braakman, 1ste beoordelaar; Linda Messemaker-Veerman onder supervisie van Aline Honingh 2de beoordelaar).
4. Jane van den Nouwland (2023). De invloed van jeugdtrauma op de borstvoedingservaring: Het mogelijke indirecte effect van een positieve bevallingservaring . (Annaleena Holopainen, 1ste beoordelaar; Linda Messemaker-Veerman onder supervisie van Suzanne Derks, 2de beoordelaar).
5. Merve Keskin (2023). Effectiviteit van de MBB-VR-training op de mentaliserende vaardigheden van begeleiders in de visuele en/of verstandelijke gehandicaptenzorg en de invloed van stressniveau. (Jessica Braakman, 1ste beoordelaar; Suzanne Derks, 2de beoordelaar).
6. Michelle Blom. (2023). Epistemisch vertrouwen in de zorg: literatuuronderzoek naar definitie en bevorderende factoren. (B. Meddeler, Begeleider, Agnes Willemen, 1ste beoordelaar; Paula Sterkenburg, 2de beoordelaar).
7. Neslihan Boz. (2023). Het effect van epistemische en pragmatische gebaren op het denken van de Gebarenmaker. (M. van der Schoot, 1ste beoordelaar; P.S. Sterkenburg, 2de beoordelaar).
8. Perihan Ayciçek (2023). De Rol van Geboortevolgorde in Onderzoek naar de Relatie tussen Negatief Gedrag van een Kind met een Verstandelijke en/of Visuele Beperking en de Broer-Zus Relatie. (Aline Honingh, 1ste beoordelaar; Clasien de Schipper, 2de beoordelaar).

9. Quinty Frankvoort. (2023). Tijd voor Controle. De Invloed van Time Processing Ability en Daily Time Management op Autonomie bij Volwassenen met en zonder een Verstandelijke Beperking. (D. van Elst en Paula Sterkenburg, 1ste beoordelaar; S. Derks, 2de beoordelaar).
10. Wendy van Houten. (2023). Kwalitatief onderzoek naar de verschillende positieve en negatieve ervaringen van 6 tot 9-jarige brussen van kinderen met een visuele en/ of verstandelijke beperking. (Linda Messemaker-Veerman onder supervisie van Aline Honingh, 1ste beoordelaar; Jessica Braakman, 2de beoordelaar).

7.3 Opponent / promotiecommissie / Beoordelingscommissie PhD

1. C. Scholtz (februari 2023). Development of a clinical measurement tool for measuring voluntary eye movements in typical infants six months of age (P.S. Sterkenburg – beoordelingscommissie).
2. H.J.M. van Alphen (april 2023). Towards evidence-based support in motor activation of people with profound intellectual and multiple disabilities (P.S. Sterkenburg – beoordelingscommissie).
3. M.J. Smit (mei 2023). Sexual abuse in individuals with intellectual disability: a psychomotor perspective. (P.S. Sterkenburg – beoordelingscommissie).
4. F. Abdulla (november 2023). Familial experiences of emerging adults who have a sibling on the autism spectrum: an interpretive phenomenological analysis in South Africa. (P.S. Sterkenburg – beoordelingscommissie).

5. J. Runze (november 2023). Genetic, cognitive and intervention effects on parenting, child attachment and children’s psychobiology. (P.S. Sterkenburg – voorzitter beoordelingscommissie).

7.4 Dissertatie prijs

Sien Vandesande neemt de PhD dissertatieprijs in ontvangst tijdens de EMHID congres in Helsinki september 2023.

8. Overige activiteiten

Uitbreiding samenwerking:

- Fontys Hogeschool: Kyra Frederiks & Manon Peeters-Schaap. Doorontwikkeling van de 'slimme sok' en onderzoek naar toepassing bij mensen met dementie.
- Hogeschool Utrecht: Hannelies Hokke en Jessica Braakman. 1ste en 3^e jaars. Ontwikkeling van Mentaliseren App voor mensen met een visuele-en-verstandelijke beperking. Ontwikkeling van een app om begeleiders te ondersteunen bij vaardigheden rondom mentaliseren.
- HVA/ROC: Hannelies Hokke & ervaringsdeskundige. Presentatie over projecten van de Academische Werkplaats voor de training 'oriëntatie in de zorg'. Gastcolleges door Saskia van der Weck, zelf ouder van een kind met een beperking, aan studenten rond samenwerking met ouders van kinderen met een verstandelijke beperking.

- Rijks Universiteit Groningen, NIVEL: Paula Sterkenburg, Paula Dekkers & Katja Taxis. Mentaliseren bevorderen bij Apothekers: preventie van gedragsproblemen en verbetering van zorg.
- ROC Amsterdam: Suzanne Derks, Helen Korving, Tanja Doodeman & Peter Wurschy. Betrokkenheid van studenten bij de drie projecten: serious game 'Jij en Ik', EMB Pijn App en Aansluiten en stimuleren App.
- Maastricht Universiteit: samenwerking met Christine Resch en Petra Hurks. Psychometrische evaluatie van de KaTid-Y-NL (ABBAS-fonds). Debora van Elst en Altine de Reus, Paula Sterkenburg & Xavier Moonen als onderdeel van het research consortium.

9. Bijzondere leerstoel

9.1 Boeken

'Spelen! Natuurlijk! Ouders en hun kind met een visuele beperking'

Door: Ans van Eijden, Ellen van den Broek, Paula Sterkenburg
Een nieuw boek is gepresenteerd!

Samen spelen met je kind is leuk. Je hebt plezier, je geniet samen; er is contact. Al vanaf het eerste begin heb je contact met je kind. Door aanraken, kijken, 'praten' en geluiden maken, ontstaat ongemerkt een 'vraag-en-antwoordspel', een subtiele wisselwerking: je kind maakt een geluidje, jij reageert erop door het geluid na te doen. Zo ontstaat de band tussen jou en je kind. Hoe natuurlijk spelen ook is .....voor kinderen met een visuele beperking en hun ouders kan het heel wat minder gemakkelijk verlopen. Het kan een ware zoektocht zijn om vervanging te vinden voor het niet of minder kunnen zien. Verzorgers of ouders kunnen onzeker worden of ze het wel goed doen.

Maar vanaf 30 mei jl. is het boek 'Spelen! Natuurlijk! Ouders en hun kind met een visuele beperking' beschikbaar om een eind aan die onzekerheid te maken.

Het boek is, in nauwe samenwerking met ouders en collega's, speciaal geschreven voor ouders van een kind met een visuele of visuele-verstandelijke beperking.

Het gaat over het stimuleren en ondersteunen van spel, over het aansluiten bij spel, over samen spelen, over contact en over plezier. Door het ontbreken van of het beperkte zicht kan het spel van een kind met een visuele beperking er wat anders uitzien. Maar anders betekent niet minder van kwaliteit. Het boek geeft inzicht in het

spelen van kinderen met een visuele beperking en staat boordevol praktische handvatten en tips om spelen een groot plezier te laten zijn.

Uiteraard is het boek ook geschikt voor familie, oma's, opa's, begeleiders en leerkrachten.

Een prachtig toegankelijk boek en het is voor iedereen beschikbaar via deze link:

<https://bartimeus.nl/alle-publicaties/spelen-natuurlijk>

10. Tot slot

In dit document heeft u de (wetenschappelijke) inspanning kunnen lezen van de Academische Werkplaats 'Sociale Relaties en Gehechtheid' in 2023. Alle activiteiten zijn en worden ontwikkeld om de kwaliteit van leven voor mensen met een visuele of visuele-en-verstandelijke beperking te vergroten. Bartiméus richt

zich hierbij alleen op de combinatie van deze beperkingen. De samenwerking is er echter ook op gericht om alle kennis breder binnen de zorg voor mensen met beperkingen (verstandelijke of zintuiglijke beperkingen) en het onderwijs te verspreiden.

10.1 Vermelde organisaties

Naam	Omschrijving
ASVZ	Diagnostiek, behandeling en begeleiding van mensen met een verstandelijke beperking
Bartiméus Academie	Deskundigheidsbevordering van professionals in zorg en onderwijs rondom een groot aantal thema's.
Ben Sajet Centrum	Brengt onderzoekers, professionals en opleiders bij elkaar om het leven van kwetsbare mensen te verbeteren.
Cordaan	Helpt iedereen die verpleging, verzorging, begeleiding en/of ondersteuning nodig heeft.
Gewoon Bijzonder	Nationaal Programma Gehandicapten, voor betere zorg en ondersteuning voor mensen met een verstandelijke of meervoudige beperking, of niet-aangeboren hersenletsel (Regie ZonMw).
Hogeschool van Amsterdam	
Iipse de Bruggen	Biedt zorg aan verstandelijk- en meervoudig gehandicapten in Zuid-Holland.
Metropolisfilm	Vervaardigt documentaires in opdracht en als autonome projecten.
ODION	Biedt zorg aan mensen met een verstandelijke beperking in Noord-Holland.
Ons Tweede Thuis (OTT)	Werkt samen aan een goed leven. Voor mensen met verstandelijke beperking, niet-aangeboren hersenletsel of autisme.

Naam	Omschrijving
Prader-Willi Fonds	Financiert wetenschappelijk onderzoek op het gebied van het Prader-Willi syndroom en activiteiten die de beschikbare kennis bundelen en uitdragen.
RINO Utrecht	Biedt opleidingen, cursussen en trainingen (ook incompany en maatwerk) voor de geestelijke gezondheidszorg en aanverwante sectoren.
ROC Amsterdam	Biedt MBO opleiding
Tanja Sappok Berlijn	Behandelcentrum voor mensen met een verstandelijke beperking
TU/e, Technische Universiteit Eindhoven	Department of Industrial Design
Twentse Zorgcentra	Wonen, dagbesteding en ambulante begeleiding en behandeling voor mensen met een verstandelijke beperking.
Bartimeus Fonds	Maakt zich sterk voor blinde en slechthziende mensen door geld in te zamelen en bewustwording in de samenleving te creëren.
Vilans, Kennisplein	Verbetering wonen, welzijn en zorg voor ouderen door innovatieve instrumenten en aanpakken beschikbaar te maken.
VIVIS, Vereniging van Instellingen voor mensen met een Visuele beperking	Werkt aan kwalitatief hoogwaardige, passende zorg- en dienstverlening voor mensen met een visuele beperking en eventueel bijkomende beperkingen.
Vrije Universiteit Amsterdam	Faculteit der Gedrags- en Bewegingswetenschappen, Afdeling ontwikkelingspedagogiek.
ZonMw	Financiert gezondheidsonderzoek én stimuleert het gebruik van de ontwikkelde kennis om daarmee de zorg en gezondheid te verbeteren.

11 Samenwerking

11.1 De Academische Werkplaats 'Sociale Relaties en Gehechtheid' is in 2018 aangesloten bij de Associatie van Academische Werkplaatsen in de Langdurige zorg.

Gezamenlijke projecten: Digitaal contact; signaleren van pijn bij mensen met een (zeer) ernstig meervoudige beperking.

11.2 Nieuwe samenwerkingsovereenkomsten

In 2023 is ook een samenwerkingsovereenkomst getekend met Odion tijdens een 'Netwerkbijeenkomst'.

In 2023 is de samenwerkingsovereenkomst met de Hogeschool Utrecht ondertekend.

Studenten van de HU ronden hun project 'ontwikkelen van een app prototype Mentaliseren' af.

11.2 Financiële steun

Financiële steun voor de bijzondere leerstoel is ontvangen van het Bartiméus Fonds. Financiële steun voor de Academische Werkplaats is ontvangen van ZonMw Academische Werkplaatsen Verstandelijke Bepkeringen in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Bartiméus: fonds

 ZonMw

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

